

Acesta este primul volum publicat al Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul” (ANIMV) care integrează lucrările prezentate în cadrul Conferinței Științifice *Intelligence și Cultura de Securitate 2022* (ICS2022). Scopul ICS2022 este de a oferi studenților un spațiu pentru dezbateri academice și promovare a rezultatelor obținute în demersurile de cercetare proprii.

Prezenta ediție a fost dedicată atât doctoranzilor, cât și studenților din cadrul programelor de studii de licență și master, iar domeniile de interes științific propuse au fost: intelligence, securitate națională, istorie și relații internaționale.

Realizarea Conferinței a fost posibilă prin implicarea doctoranzilor și a conducătorilor de doctorat din Școala Doctorală Informații și Securitate Națională a ANIMV. Așteptăm cu entuziasm următoarea ediție a Conferinței!

ISSN 2971-8139
ISSN-L 2971-8139

◆ INTELLIGENCE ȘI CULTURA DE SECURITATE

◆ CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ STUDENȚEASCĂ

INTELLIGENCE ȘI CULTURA DE SECURITATE

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ STUDENȚEASCĂ
VOLUM DE PROCEEDINGS

VOLUMUL 1
2022

◆ Editura Academiei Naționale de Informații
„Mihai Viteazul”

INCURSIUNE ÎNTR-UN JOC DUBLU AL MISTIFICĂRII ȘI DISEMINĂRII DE INFORMAȚII PENTRU IDENTIFICAREA INDICATORILOR DE TRĂDARE

Teodora-Ioana MORARU*

Abstract:

In a knowledge-based society, information is power. In the never-ending war for greatness, intelligence services worldwide take advantage of vulnerable individuals, citizens of foreign countries, to gain intel that would be otherwise inaccessible.

This paper presents the infamous espionage case of Robert Hanssen, an infamous spy for the former KGB, Russia's foreign intelligence service. As an individual, he has a damaged perception of reality, due to his early life and vain personality. The current research objective is to determine the motivation that led Hanssen to spy for a foreign intelligence service and analyze his psychological profile, in order to establish a pattern.

The research method used was qualitative, analyzing Robert Hanssen's case study, alongside a psychological analysis to contour his profile. To establish the motivation of the spy, Robert Cialdini's inspired MICE instrument was used. Given the brief assessment found in the present paper, the key to discovering it lay in his perception of life. As well as applying the journalists' questions, the personal life and career of Hanssen were put through the looking glass.

The results of the paper offered a series of red flags in terms of personality development and psychological traits that would push an individual towards committing treason against his country. Robert Hanssen's motivation, though not very clear at a first glance, represented for him the way out from a life that had failed to offer him the solutions he sought, to alleviate his needs. The calm and controlled manner in which he sold classified information gave us a clue that he had been through conspicuous life events before, starting from his personal double-life. This goes to show that having a high IQ does not compensate for the feeling of being without purpose or the need to fulfill desires and needs. In the end, having emotionally unstable employees can prove to be the biggest vulnerability for an organization, especially for one that conducts conspiratorial or secret activities.

In the complex mental chess game designed by Hanssen, the USA is always at loss, as the effect of his espionage had, at all times, devastating effects over the national security of the country, leading, in the end, to the most gruesome terrorist attack of all times – 9/11.

Keywords: *intelligence, KGB, national security, espionage, motivation, vain personality, terrorist attack*

* Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Ministerul Apărării Naționale.

Introducere

În societatea contemporană este necesar, ca fiecare cetățean să conștientizeze importanța securității naționale și faptul că, lipsa unui nivel ridicat al acesteia va destabiliza, în mod ireversibil, statul. Cazul de trădare al lui Robert Hanssen nu este unic, deoarece există o succesiune de spioni și defectori care, de-a lungul timpului, au adus prejudicii Statelor Unite ale Americii. Formele extreme ale trădării s-au manifestat în perioada post-Război Rece.

Lucrarea de față are drept scop, identificarea unor serii de indici, cu ajutorul cărora, la nivel instituțional, se vor putea face observații obiective privind comportamente suspecte, ale unor persoane care, ar putea periclita securitatea națională prin diseminarea de informații clasificate. De asemenea, un alt obiectiv este acela de a stabili motivația ce a fundamentat trădarea lui Robert Hanssen. Cercetarea este una calitativă, prezintă un studiu de caz bine cunoscut în rândul persoanelor care lucrează în domeniul de intelligence, și se finalizează cu identificarea indicilor menționați anterior. Acest demers are în vedere implementarea unor inițiative, cu ajutorul specialiștilor din domeniu, pentru integrarea acestor serii de indicatori în cursurile de formare inițială, ale viitorilor analiști și lucrători ale instituțiilor cu atribuții în domeniul securității naționale.

Pentru a stabili sursele, pe care s-au fundamentat acțiunile lui Robert Hanssen, vom urmări atât dimensiunea intrinsecă, cât și cea extrinsecă a motivației lui. În acest sens, pentru aprofundarea analizei, lucrarea este structurată pe următoarele etape:

„*Definiții conceptuale și discuții*”, capitol esențial pentru înțelegerea riscurilor implicate ale spionajului, atât pentru stat, cât și pentru persoana care execută această activitate;

„*Încadrarea în literatura de specialitate*”, în care sunt detaliate studiile științifice recente din domeniul vizat;

„*Hanssen – omul și spionul*”, care prezintă atât o viziune la nivel general despre viața și activitatea lui Robert Philip Hanssen, cât și o incursiune în mintea acestuia;

„*Profil psihologic*”, care detaliază tulburările de personalitate ale lui Robert Hanssen și explică impactul acestora în dezvoltarea lui ca individ, cercetând motivațiile intrinseci ce au determinat trădarea;

„*Rezultatele cercetării*”, etapa finală a cercetării, în care sunt stabiliți indicatorii de trădare, bazați pe studiul de caz prezentat.

Definiții conceptuale și discuții

Având ca misiune asigurarea securității naționale, Federal Bureau of Investigation (FBI), „în calitate de principala agenție de contraspionaj din țară, are ca responsabilitate detectarea și contracararea, în mod legal, a acțiunilor serviciilor de informații străine [...] ce au ca scop culegerea de informații despre SUA” (FBI, 2021). Dat fiind acest motiv, existența unui trădător în cadrul FBI, ar putea produce daune nemăsurabile pentru securitatea națională.

Atât spionajul, cât și trădarea, sunt concepte care, urmate de acțiuni în consecință, lezează securitatea națională, indiferent de statul în cauză. Pentru a aprofunda obiectivul lucrării, voi expune definițiile celor doi termeni.

Spionajul este practica de spionare a unui guvern, organizație, entitate străină, sau persoană prin care se obțin, în mod secret sau ilicit, informații confidențiale pentru scopuri militare, politice, avantaj strategic sau financiar (Cybersecurity and Infrastructure Security Agency, 2020: 14).

Pentru a înțelege posibilele motivații ale unui agent de a transmite informații clasificate vom explica acronimul utilizat de Randy Burkett (2013) – MICE. Termenul se referă la:

- bani – datele furnizate pot fi răsplătite financiar;
- ideologie – elemente ce fac referire la identitate națională, religioasă, politică;
- coerciție și compromis – folosesc ca și ancoră, sentimentul de vină sau sentimentul de frică al agenților;
- ego – se referă la o serie de emoții, ce se pot manifesta ca dorințe de afirmare, de confirmare sau alte elemente ce satisfac pulsuni interne.

Un alt aspect important în studiul de față îl reprezintă studiile efectuate de Robert Cialdini (2007, 7), din care au rezultat 6 principii ale influenței. Acesta vorbește despre:

- reciprocitate – obligația morală de a răsplăti o persoană, care a avut o atitudine plăcută sau care a ajutat persoana în cauză;
- autoritate – renumele, puterea și recunoașterea socială sunt elemente ce atrag persoane, pe baza principiului conformismului social;
- penurie – resursa umană este atrasă de organizațiile care au nevoie de abilitățile și competențele lor;
- asumare și consistență în acțiuni;
- similitudine – oamenii sunt atrași de cei asemănători lor;

➤ acceptare socială – oamenii au un anumit comportament în diferite situații, acceptat social, pentru a fi și ei, la rândul lor, integrați în grup.

Încadrarea în literatura de specialitate

Studiul de față este subsumat domeniului intelligence, astfel că, pentru încadrarea temei vor fi analizate cercetări din literatura de specialitate privind domeniul vizat.

Autorii au oferit, de-a lungul timpului, multe definiții diferite pentru termenul de intelligence. Unii autori definesc intelligence, ca „o capacitate corporativă de a prognoza schimbarea la timp pentru a acționa în acest sens” (Breakspear, 2013, 1). O altă conceptualizare, mai complexă, a intelligence este „procesul de colectare, adunare, analiză, interpretare și conversie a datelor brute în informații acționabile de către un grup politic cu scopul de a-și asigura securitatea relativă” (Falode, 2021, 72).

Autorii au rezumat diferite conceptualizări ale termenului, ajungând la concluzia că, intelligence este „orice informație procesată a cărei esență o constituie importanța pentru organele răspunzătoare ale guvernului în formularea și executarea de politici de securitate” (Afolabi, 2018, 2).

Sursele și formele intelligence întâlnite frecvent includ Human Intelligence (HUMINT), Imagery intelligence (IMINT), Measurement and Signature Intelligence, Signal Intelligence (SIGINT) și Open Source Intelligence (OSINT) (Afolabi, 2018, 6-7).

Cercetătorii din domeniul intelligence au descoperit vulnerabilități în ceea ce privește analiza informațiilor, deoarece „se colectează mult mai multe informații decât pot fi procesat și exploatate vreodată” (Lowental, 2015, 78). Prin urmare, pentru a înțelege mai bine această deficiență, au fost aprofundate liniile directoare de analiză oferite analiștilor pentru evitarea acestor situații.

Elaborat în 1998, manualul Agenției Centrale de Informații (CIA) rezumă o serie de linii directoare, pentru procesarea și analiza intelligence, oferind câțiva pași generali: „definirea problemei, generarea de ipoteze, colectarea de informații, evaluarea ipotezelor, selectarea celei mai probabile ipoteze și monitorizarea continuă” (Heurer, 1999, 173-177).

Pentru ca organizațiile de securitate să progreseze în mod optim, reducerea decalajului dintre abilitățile de colectare și cele analitice ale angajaților este crucială (Palfy, 2015, 365). Prin urmare, integrarea

acestor cunoștințe este esențială pentru prevenirea riscurilor și a consecințelor amenințărilor, precum amenințările interne și tentativele de spionaj.

În literatura și lucrările științifice, existente în prezent, au fost efectuate numeroase studii, cu privire la motivația persoanelor care au recurs la oferirea de informații clasificate, către organizații străine.

Un studiu recent (Fishcher, 2018: 3) a sintetizat statistic cazurile de spionaj faimoase, ulterior celui de Al Doilea Război Mondial, și a stabilit că, majoritatea acestor persoane au contactat reprezentanți ai organizațiilor străine, însă dintre ei, mai puțin de 25% dintre voluntari și-au atins obiectivul. De asemenea, autorul a stabilit că, motivația financiară a jucat un rol primordial (aproape 60%).

Alt autor (Wilson, 2012: 77-100) a examinat metamotivele indivizilor care au comis spionaj, pe baza cercetărilor guvernul S.U.A. și a surselor deschise. Studiul a fost concluzionat cu o serie de concluzii: spionii sunt blocați într-o stare de rebeliune față de propriul stat, pe baza frustrărilor personale și există un bias intern, pe care aceștia îl au în raport cu statele pentru care desfășoară acțiunile ilicite, numit bias de dominanță, astfel că, se simt protejați de statul în cauză (Wilson, 2012: 91).

Alte cercetări (Noonan, 2018: 40) au analizat legătura dintre amenințările interne, sub formă de spionaj, și identificarea înșelăciunii în organizații. Severitatea incidentului și repercusiunile rezultate sau influența asupra securității naționale pot fi utilizate, pentru a cuantifica impactul amenințării date. Acestea pot fi clasificate ca rău intenționate sau inadvertente, potrivit autorului, iar eliminarea totală a acestei amenințări este dificilă.

În alte studii (Moore *et.al.*, 2015, 15), bazate pe două cazuri de spionaj, este oferit un model dinamic preliminar de identificare a spionajului, din interior, al rețelelor sociale. Autorii au identificat o serie de elemente ce pot avertiza organizațiile, printre care „Puterea legăturilor rețelei sociale a spionului cu familia se reduce în primele faze ale spionajului, în special al celui motivat financiar”.

Amenințările provenite din interior s-au transformat în amenințări cibernetice, conform descoperirilor altor cercetători. Potrivit studiului (Pun, 2017: 391), activitățile cibernetice sunt considerate mai agresive, necesitând reforme legale, care să reflecte capacitățile tehnologiei actuale. Alte concluzii se referă la cheltuielile asociate acestor amenințări, care au ca rezultat o creștere a costurilor.

Hanssen – omul și spionul

Din punct de vedere ale carierei, Robert Philip Hanssen a operat sub diferite nume de cod, printre care „Graysuit”, „Ramon Garcia”, „G. Robertson” și „Jim Baker”. Acesta a lucrat 25 de ani în FBI, fiind agent special de contrainformații și ocupând funcția de expert de date și sistem, în cadrul Biroului „Informații și Resurse” (Crime Documentaries, 2021: 02:10-04:53).

Hanssen a furnizat peste două duzini de dischete de computer, care conțineau informații sensibile. Până în final, a oferit serviciilor sovietice de securitate KGB și GRU mai mult de 6.000 de pagini, de materiale documentare valoroase, zeci de documente clasificate, inclusiv documente „Top Secret” și de importanță majoră. Acesta a compromis tehnicile, sursele, metodele și operațiunile de investigație a contraspionajului FBI și a dezvăluit, către KGB, detalii privind ancheta lui Felix Bloch, un ofițer de informații străin, acuzat de spionaj (FBI, 2021).

În termeni de viață personală, Hanssen trăia în Vienna, Virginia alături de Bernadette, profesoară la o școală catolică de fete, și aveau 6 copii. Dată fiind familia numeroasă și soția, care îl îngrijea tot timpul, se putea presupune, că avea o viață aparent echilibrată, monotonă, fără să fie sesizate acțiuni ieșite din comun.

Hanssen era o persoană foarte credincioasă, membru al grupului catolic „Opus Dei”. Mergea des la biserică și se spovedea preotului, detaliindu-i modul în care vindea informații. Pentru a-i fi iertate păcatele, i se sugera, să doneze o parte din banii primiți către biserică (Blackman & Shannon, 2002: 5-6).

În realitate, toate acestea erau doar o aparență. Hanssen pune pe Internet poze și videoclipuri cu soția lui, în ipostaze indecente. În același sens, un prieten de al lui, Jack Hoschouer, militar în rezervă, era chemat în secret de Hanssen să se uite pe monitoare, în timp ce făcea dragoste cu soția lui, ea nefiind conștientă că era filmată.

De asemenea, o mare parte din suma de bani, primită de la KGB, erau cheltuiți la barul de striptease pe care îl frecventa. Acesta avea o amantă care lucra acolo, oferindu-i, per total, cadouri de aproximativ 100.000 de dolari, inclusiv o mașină (Crime Documentaries, 2021: 02:10-04:53).

FBI a început să cerceteze posibilitatea existenței unui trădător, după ce o operațiune de importanță strategică, în cooperare cu CIA, ce viza agenții dubli KGB, care furnizau informații pentru SUA, fusese sabotată. Acesta dezvăluise identitățile unor agenților dubli, precum:

Valery Martynov, Sergei Motorin și Dimitri Polyakov (Blackman & Shannon, 2002: 5-6) către KGB. Cei trei au fost executați.

Plecând de la această suspiciune, FBI a cumpărat de la un defector al Serviciului Federal de Securitate rus (SVR), pentru 7 milioane de dolari, dosarul „Graysuite”, dosar ce data din anul 1986 și care conținea identitatea trădătorului. După ascultarea înregistrării unei discuții telefonice existente în dosar, agenții FBI au realizat că vocea îi aparține lui Robert Philip Hanssen. El oferea informații către serviciul rus, din anul 1979 (Wise & Pariseau, 2019: 03:04:00-03:04:50).

De asemenea, în dosar a fost găsită o pungă neagră de gunoi, veche de 15 ani, care a fost folosită pentru a transmite materiale clasificate către KGB. Ampretele analizate îi aparțineau lui Hanssen (Crime Documentaries, 2021: 02:10-04:53), astfel, fiind confirmate suspiciunile inițiale.

În ciuda dovezilor, FBI a ales să nu abordeze situația în mod direct, ci să aștepte momentul pentru organizarea unui flagrant. În acest scop, un ofițer debutant a fost adus în biroul lui Hanssen, având ca legendă faptul că, a fost promovat. În birou au fost montate camere de supraveghere audio-video, iar lui Hanssen i-a fost asigurat accesul neîngrădit la informații, inclusiv la cele mai sensibile, pentru a fi facilitat un contact între părțile implicate.

Pe 30 ianuarie 1986, după ce au montat microfoanele, agenții FBI au controlat mașina lui Hanssen, în secret, și au descoperit arme și documente clasificate. Dată fiind situația alarmantă, FBI a cumpărat casa vecină pentru a-l urmări (Blackman & Shannon, 2002: 10-11), i-a instalat în locuință sisteme video și audio specifice și a obținut mandat, pentru a-i asculta telefonul.

Într-una dintre zilele de lucru, a fost chemat de urgență la poligonul de tragere, și fiind vizibil enervat de această situație, a uitat în birou o servietă, care conținea un stick USB. Ofițerul debutant a preluat stick-ul USB, în lipsa lui Hanssen, și l-a dus într-un birou special amenajat, pentru a fi decriptat. În urma decriptării, după 22 de ani, au fost descoperite toate informațiile furnizate de el pentru KGB, inclusiv scrisori către serviciul rus și datele privind următorul schimb de materiale. Schimbul urma să aibă loc în data de 18 februarie, la ora 20:00, în locația obișnuită, Foxstone Park, Vienna, Virginia (Crime Documentaries, 2021: 02:10-04:53).

În acea zi, după ce l-a lăsat la aeroport pe Jack Hoschouer, prietenul său, Robert Hanssen a oprit în parcare a unui mall, a aranjat ceva în portbagaj și s-a dus în Foxstone Park. Acesta a ajuns la ora 16:40,

deși, întâlnirea era programată pentru ora 20:00. Trădătorul a plasat documentele sub pod, loc bine-cunoscut de agenții FBI, și a lipit banda adezivă pe stâlpul de la intrarea din parc, în poziția orizontală. Flagrantul a decurs conform planului, iar Hanssen a fost arestat la câteva minute după. În timp ce era încătușat, Hanssen a rostit o frază ce a devenit faimoasă, și anume: „Ce v-a luat atât de mult timp?” (Crime Documentaries, 2021: 02:10-04:53).

Pe data de 6 iulie 2001, Robert Philip Hanssen a pledat vinovat pentru 15 capete de acuzare de spionaj. În prezent, săvârșește pedeapsa de închisoare pe viață, fără posibilitate de eliberare, într-un penitenciar de maximă siguranță din SUA (FBI, 2021).

Pentru a sintetiza informațiile prezentate în studiul de caz și a descoperi motivația trădătorului, vom analiza cazul, din perspectiva „întrebărilor jurnalistului”.

- *Cine?*

Robert Philip Hanssen, agent FBI de 25 de ani.

- *Ce?*

Hanssen a oferit informații și documente clasificate către serviciile de informații ale Federației Ruse.

- *Când?*

Robert Hanssen a divulgat secrete de stat timp de 22 de ani, din anul 1979, până în 2001.

- *Unde?*

Singurul loc de întâlnire descoperit de agenții FBI a fost Foxstone Park, chiar dacă existau indicii cu privire la mai multe locații de întâlnire, de rezervă. Acesta transmitea documentele clasificate în Foxstone Park, Vienna, Virginia, plasându-le sub un pod.

- *Cum?*

Agentul aplica metoda „căsuței poștale impersonale” pentru transmiterea informațiilor clasificate, un modus operandi, folosit de regulă de serviciile de informații. Trădătorul aranja documentele într-o pungă neagră de gunoi, le pregătea în portbagajul mașinii sale, într-o parcare publică, de regulă, înainte să ajungă la punctul de întâlnire. Acesta utiliza ca sistem de comunicare o bucată de bandă adezivă, lipită pe un stâlp, la intrare în Foxstone Park. Dacă banda era dispusă vertical, materialele urmau să fie plasate, iar, dacă era dispusă orizontal, materialele au fost predate (Crime Documentaries, 2021: 02:10-04:53).

- *De ce?*

Agentul a declarat, la interogatoriu, că a vândut informații clasificate din dorința de a se expune la situații riscante, rațiunile pecuniare ocupând locul doi.

O altă întrebare relevantă pentru acest subiect este „*Cu ce efect?*”.

Hanssen a facilitat atacurile teroriste. A oferit, către Serviciul Federal de Securitate rus (SVR), acces la software-ul folosit de SUA pentru a urmări diverse operații de informații, ce conțineau inclusiv date privind modul de desfășurare al operațiunii de capturare a lui Osama bin Laden. Software-ul a fost vândut de către un individ rus, către Al-Qaeda, astfel, capturarea lui bin Laden a eșuat. Consecințele acțiunilor lui au făcut posibile atentatele (Ensor, 2002), care au determinat o nouă paradigmă pentru securitatea internațională.

De asemenea, transmiterea de informații către Federația Rusă a avut ca și consecință executarea, de către serviciul rus de informații, a unor agenți dubli. Trădătorul a oferit identitățile unor agenți, ce lucrau pentru FBI, printre aceștia numărându-se: Valery Martynov (omorât în 1985), Sergei Motorin (omorât în 1986) și Dimitri Polyakov (omorât în 1986) (Blackman & Shannon, 2002: 5-6).

Nu în ultimul rând, Hanssen a predat rușilor planul pentru protejarea Președintelui și ai altor înalți oficiali și planul SUA, pentru represalii împotriva oricărui atac (Ensor, 2002).

Profil psihologic

Robert Philip Hanssen este aparent extrovert, instabil emoțional, cu un temperament de tip coleric. Acesta nu agreează autoritatea și consideră, că este demn de a comanda, nu de a executa. Este o persoană impulsivă, cu o încredere de sine ridicată, care are dreptate întotdeauna și care consideră, că ceilalți trebuie să îl asculte.

Din punct de vedere bio-psihic, Robert Philip Hanssen are în componența neuratransmițătorilor, ca substanță dominantă, epinefrina sau adrenalina, hormonii fericii fiind secretați, în situații în care este expus la risc (Sanford, 2007: 1-17).

Acest aspect, asociat cu moștenirea genetică a trăsăturilor de personalitate, de tip antisocial și psihopatic, a dus la accentuarea instabilității emoționale a lui Hanssen. De asemenea, testele psihologice aplicate agentului, pe când era în câmpul muncii, au relevat trăsături accentuate de personalitate de tip narcisic și dependent (Blackman & Shannon, 2002: 30).

Tulburarea lui de personalitate antisocială a fost alimentată încă din copilărie, de către un tată autoritar, necomunicativ, care mereu îl

muștra și umilea, supunându-l unui abuz mental, dar și fizic foarte puternic (Sanford, 2007: 1-17). Acestea au facilitat formarea unor trăsături psihopatice accentuate, Hanssen dezvoltând frustrări, pe care nu și le putea manifesta la acea vârstă. În cadrul FBI, acesta a putut observa, cum cei din jur se ghidează după o serie de reguli stricte și cum își manifestă autoritaritatea, în relație cu inferiorii. Astfel, a fost creată o ancoră psihologică, care l-a făcut să resimtă frustrările și traumele din copilărie, determinându-l să caute metode de răzbunare pe societate.

Urmărind situația din perspectivă psihanalitică, poate fi susținut faptul că, cele întâmplate au declanșat amintirea traumei. Din acest motiv, Hanssen a căutat să își satisfacă frustrările reprimite din copilărie, prin pedepsirea celorlalți. Astfel, pedeapsa a vizat și satisfacerea unei nevoi personale, nevoia de risc, dată de nivelul său ridicat de adrenalină. Prin vânzarea de informații clasificate către KGB, executând sarcini de mare risc, primind bani, pe care îi putea folosi pentru a oferi cadouri scumpe amantei lui (Sanford, 2007: 24), acesta se simțea împlinit. De asemenea, pentru a-și intensifica senzația de risc, Hanssen își filma soția, în ipostaze indecente, și punea aceste videoclipuri pe internet, pentru a fi văzute de alți bărbați. În diferite momente, îl invita pe prietenul lui, Jack Hoschouer, să se uite pe camerele video, montate în dormitor, în timp ce făcea dragoste cu soția lui, ea nefiind în cunoștință de cauză (Blackman & Shannon, 2002: 30).

Având o inteligență generală ridicată, nu se remarcă nivelul scăzut al inteligenței emoționale (Office of the General Inspector, 2003), pentru că manifestă o formă de empatie. Acesta, însă, nu empatizează emoțional cu ceilalți, ci mai degrabă cognitiv.

Atracția, de la vârste fragede, față de activități precum manipulare, minciună, escrocherie (Sanford, 2007: 27), conturează o serie de trăsături accentuate de personalitate, ce stau la baza tulburării de personalitate pasiv-agresivă. Fiind în strânsă legătură cu frustrarea reprimată, aceste trăsături au dus la formarea unor atitudini anti-sociale, ce s-au manifestat în comportament prin acte de trădare, menite să provoace suferință celorlalți, și, în final, țării.

Ieșit din comun este faptul că, Robert Philip Hanssen a abordat ca metodă de eliminare a frustrării trădarea țării. Însă, dacă nu ar fi fost angajat al FBI, nu ar mai fi trădat statul, ci ar fi ales o altă metodă la îndemână, pentru a se răzbuna pe societate și pentru a-și satisface ego-ul.

Rezultatele cercetării

Analizând cele două cadre ale motivațiilor identificate în introducere, putem emite concluzii, cu privire la încadrarea studiului de caz actual în parametrii acestora.

Privind acronimul MICE, putem menționa apartenența clară a trădătorului în parametrii motivației financiare, din cadrul modelului, dat fiind și răspunsurile oferite agenților FBI, în momentul interogărilor. Satisfacerea ego-ului este o altă motivație, ce reiese din prezentul studiu, particularitățile psihologice ale acestuia reliefând dorințe de afirmare și asumarea de riscuri.

Conform studiilor efectuate de Robert Cialdini, acesta folosea multiple principii de influență, pentru atingerea obiectivelor sale: autoritatea – se folosea de puterea funcției acestuia și de recunoașterea acestuia în cadrul organizației, pentru a afla informații clasificate de interes pentru serviciile de informații ruse; penurie – acesta profita de poziția unică pe care o ocupa, biroul în care era încadrat din cadrul FBI neavând alocat un număr ridicat de angajați, astfel că, anumite informații trebuiau să treacă de acesta, pentru a obține aprobări din partea conducerii; consistență – acesta avea un comportament suspect, date fiind rezultatele studiului, însă constant, așadar, observarea acestor elemente nu era la îndemână celor cu care lucra de o perioadă mare de timp.

În baza obiectivelor cercetării, vom analiza indicii oferți de Robert Hanssen și acțiunile care au facilitat formarea unor suspiciuni, din partea agenților FBI, în scopul emiterii unor concluzii pertinente și obiective ale cazului studiat, precum și pentru identificarea unor serii de indicatori ai trădării.

Din punct de vedere comportamental, am putut observa, în studiul de caz analizat, o serie de acțiuni care au ridicat suspiciuni:

Fiind o persoană religioasă, se spovedea preotului, discutând deschis cu el despre modalitatea folosită pentru schimbul de informații. Ceea ce l-a salvat, de la a fi capturat încă de atunci, a fost chiar lipsa de inițiativă a părintelui, care îi cerea la rândul lui bani, sub formă de donații, pentru iertarea păcatelor.

Hanssen pune pe Internet poze și videoclipuri cu soția lui, în ipostaze indecente, și invita prieteni la locuința lui, care priveau momente intime dintre cei doi. De asemenea, despre Hanssen se cunoștea că frecventează baruri de striptease, cheltuind sume exagerate de mari, pentru achiziționarea de bunuri amantei sale, care lucra acolo. Alt aspect controversat este faptul că, acesta păstra în mașină arme și

documente clasificate, pentru care nu putea oferi nicio explicație pertinentă.

Executarea a 3 agenți dubli, care furnizau informații pentru SUA, de către serviciile de informații ruse, în cursul unei operațiuni majore a CIA care îi viza, a oferit indicii clare că, acestea au deținut informații cu privire la identitatea dublă a acestora.

Alte elemente observabile în studiul de caz actual sunt modul în care se pregătea pentru întâlniri, precum și traseul său și faptul că păstra în birou, într-o servietă, un stick USB considerat suspect de către colegii de muncă.

De asemenea, au fost observate și o serie de caracteristici psihologice care au facilitat aceste comportamente:

Acesta prezintă elemente ale tulburării de personalitate antisocială, existența acestora fiind confirmată de declarațiile lui privind mediul familial necomunicativ și dur în care a crescut. Acestea au facilitat formarea unor trăsături psihopatic accentuate, Hanssen dezvoltând frustrări reprimite.

Lipsa, din partea acestuia, a unei empatii emoționale, explică lipsa de remușcări pe care a avut-o față de acțiunile întreprinse, chiar și după ce au avut loc atentatele 9/11. Specific unui comportament psihopatic, acesta empatiza cognitiv cu ceilalți.

Un alt aspect de interes este plăcerea asociată cu activități precum manipulare, minciună, escrocherie, lucru ce denotă elementele ale tulburării de personalitate pasiv-agresivă, în strânsă legătură cu frustrarea reprimată.

Astfel, corelând faptele lui Robert Hanssen cu comportamentul și elementele sale de tulburare psihologică, am stabilit o serie de indicatori ai trădării, care ar trebui să ne ridice suspiciuni:

- cheltuirea unor sume exagerate de mari de bani, care nu pot fi explicate;
- păstrarea unor obiecte aparent neimportante asupra acestuia tot timpul;
- existența unor stick-uri USB sau documente, care nu au ce căuta în zonele de securitate;
- evoluții bruște și neașteptate ale operațiunilor întreprinse, care nu pot avea loc fără a fi cunoscute aspecte interne ale acestora;
- rute suspecte la și de la muncă, care nu pot fi catalogate drept comportamente specifice acelei persoane;
- o nevoie de confirmare socială excesivă;
- comportament excentric;

- elemente ale tulburării de personalitate antisocială;
- trăsături psihopatice accentuate;
- existența unor frustrări reprimite, care pot fi observate în elemente ale tulburării de personalitate pasiv-agresivă;
- acte de răzbunare și de violență.

Concluzii

În concluzie, date fiind particularitățile psihologice ale lui Robert Philip Hanssen, se poate observa faptul că, principala motivație ce a stat la baza acțiunilor întreprinse împotriva Statelor Unite ale Americii, nu a fost corelată cu sentimente de patriotism față de un alt stat sau cu dorința de a se îmbogăți. Acesta, în mod conștient sau inconștient, a căutat să își satisfacă dorințele și pulsunile interne. Prin vânzarea informațiilor clasificate către serviciile de informații ruse, Hanssen simțea că are viața pe care și-o dorește – o viață dublă, riscantă, palpitantă și își elimina, aparent, frustrările reprimite prin răzbunare.

Dată fiind analiza psihologică a lui Robert Hanssen, întreprinsă în lucrarea de față, putem concluziona că, acesta a ales să trădeze SUA având la bază o motivație intrinsecă, satisfacerea ego-ului. Avantajele financiare, obținute în urma divulgării de secrete de stat, au constituit un bonus pe care Robert Hanssen nu l-a căutat în mod deosebit, folosind banii în același scop, pentru satisfacerea unor nevoi de ordinul ego-ului. Federația Rusă a fost, din perspectiva lui Hanssen, un simplu pion în jocul de șah pe care acesta îl conducea. Cu toate acestea, nu reușea niciodată să câștige, chiar dacă se afla la o mutare distanță de „șah-mat”. În final, deși a fost capturat și condamnat la închisoare pe viață, el nu a resimțit acest lucru ca pe o înfrângere, întrucât lupta adevărată se ducea în interiorul său, între liniște și satisfacerea ego-ului.

Cercetarea de față și-a îndeplinit obiectivele, fiind stabilită motivația trădării, precum și identificarea indicilor specifici unui trădător. În ciuda faptului, că există multe analize amănunțite asupra diverselor personaje catalogate drept spioni, consider că lucrarea prezentă este un prim pas către conștientizarea, de către populația civilă, a prejudiciilor pe care această activitate o aduce stabilității statului, pe toate dimensiunile acestuia (social, economic, politic etc.). De asemenea, indicatorii de trădare, rezultați din analiza studiului de caz, pot sta la baza unor inițiative sau programe din partea societății civile, prin care se pot notifica instituțiile care exercită atribuții în domeniul securității naționale, în cazul în care, sunt observate comportamente suspecte și se cunosc date, din care rezultă suspiciuni de trădare sau spionaj. Acești

indicatori ar putea, de asemenea, într-o formă mai dezvoltată, și corobați cu specificul muncii fiecărei instituții, să fie introduși în cursurile de formare inițială ale viitorilor ofițeri de informații ai României.

Referințe bibliografice:

1. Afolabi, M. (2018). *Introduction to Intelligence and Security Studies; A Manual for the Beginners*. Lagos: Admoft Mega Ventures. Preuate de la https://www.researchgate.net/publication/331501497_Introduction_to_Intelligence_and_Security_Studies_A_Manual_for_the_Beginners.
2. Blackman, A; Shannon, E. (2002). *The Spy Next Door: The Extraordinary Secret Life of Robert Philip Hanssen, the Most Damaging FBI Agent in U.S. History*. New York: Hachette.
3. Breakspear, A. (2013). "A new definition of intelligence". *Intelligence and National Security* 28(5), 678-693. Preuate de la <http://dx.doi.org/10.1080/02684527.2012.699285>
4. Burkett, R. (2013). "An Alternative Framework for Agent Recruitment - From MICE to RASCLS". *Studies in Intelligence*. 57(1), 7-17. Preuate de la <http://hdl.handle.net/10945/43831>.
5. Cialdini, R.B. (2007). *Influence: The Psychology of Persuasion*. New York: Collins.
6. Crime Documentaries. (2021). *Robert Hanssen: Double Agent Revealed (Crime Documentary)*. Preuate de la <https://youtu.be/3E4bdhrZLDo>.
7. Cybersecurity and Infrastructure Security Agency. (2020, November). *Insider Threat Mitigation Guide*. Preuate de la https://www.cisa.gov/sites/default/files/publications/Insider%20Threat%20Mitigation%20Guide_Final_508.pdf.
8. Ensor, D. (2002, May 10). *What Made the American Turncoat Tick?* Preuate de la <http://edition.cnn.com/2002/LAW/05/10/spy.hanssen/>.
9. Falode, A. (2021). "Found: A Definition of Intelligence". *Journal of Social Sciences* 4, 70-73. Preuate de la doi:10.52326/jss.utm.2021.4(1).09.
10. Federal Bureau of Investigations. (2021). *Robert Hanssen*. Preuate de la <https://www.fbi.gov/history/famous-cases/robert-hanssen>.
11. Federal Bureau of Investigations. (2021). *What is the FBI's Foreign Counterintelligence Responsibility?* Preuate de la <https://www.fbi.gov/about/faqs/what-is-the-fbis-foreign-counterintelligence-responsibility>
12. Fischer, L.F. (2018). *Espionage: Why Does it Happen?*. Online: DoD Security Institute. Preuate de la <https://www.hanford.gov/files.cfm/whyhappens.pdf>

13. Heurer, R.J. (1999). *Psychology of Intelligence Analysis*. Online: Central for the Study of Intelligence, CIA. Preluat de la https://www.iaeia.org/docs/Psychology_of_Intelligence_Analysis.pdf.
14. Lowenthal, M. (2015). *Intelligence: from Secrets to Policy (6th ed.)*. Thousand Oaks: CQ Press.
15. Moore, A.P.; Carley, K.M; Collins, M.L. & Altman, N.W. (2015). *Social Network Dynamics of Insider Threats: A Preliminary Model*. Pittsburgh: Carnegie Mellon University. Preluat de la https://resources.sei.cmu.edu/asset_files/conferencepaper/2015_021_001_506866.pdf
16. Noonan, C.F. (2018, March). *Spy the Lie. Detecting Malicious Insiders*. Washington: Pacific Northwest National Laboratory. Preluat de la <https://irp.fas.org/eprint/noonan.pdf>
17. Office of the General Inspector. (2003, August 14). *A Review of the FBI's Performance in Deterring, Detecting, and Investigating the Espionage Activities of Robert Philip Hanssen*. Preluat de la <https://oig.justice.gov/sites/default/files/archive/special/0308/index.htm>
18. Palfy, A. (2015). "Bridging the Gap between Collection and Analysis: Intelligence Information Processing and Data Governance". *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 28(2), 365-376. Preluat de la doi:10.1080/08850607.2015.992761.
19. Pun, D. (2017). "Rethinking Espionage in the Modern Era". *Chicago Journal of International Law*, 18(1), 354-391. Preluat de la: <https://chicagounbound.uchicago.edu/cjil/vol18/iss1/10>
20. Sanford J.S. (2007). *Policing and Psychopathy: The Case of Robert Philip Hanssen*. North Carolina: University of North Carolina. Preluat de la https://www.researchgate.net/publication/233034389_Policing_and_Psychopathy_The_Case_of_Robert_Philip_Hanssen.
21. Sanford J.S. (2007). *Policing and Psychopathy: The Case of Robert Philip Hanssen*. North Carolina: University of North Carolina. Preluat de la https://www.researchgate.net/publication/233034389_Policing_and_Psychopathy_The_Case_of_Robert_Philip_Hanssen.
22. Wilson, L.R. (2012). "Reversal Theory: Understanding the Motivational Styles of Espionage". *International Journal of Intelligence Ethics* 3(1). 77-100.
23. Wise, D.; Pariseau, K. (2019). *The Seven Million Dollar Spy*. Audiobook. New York: Audio Studios, 2019. 6 hours, 21 minutes.